

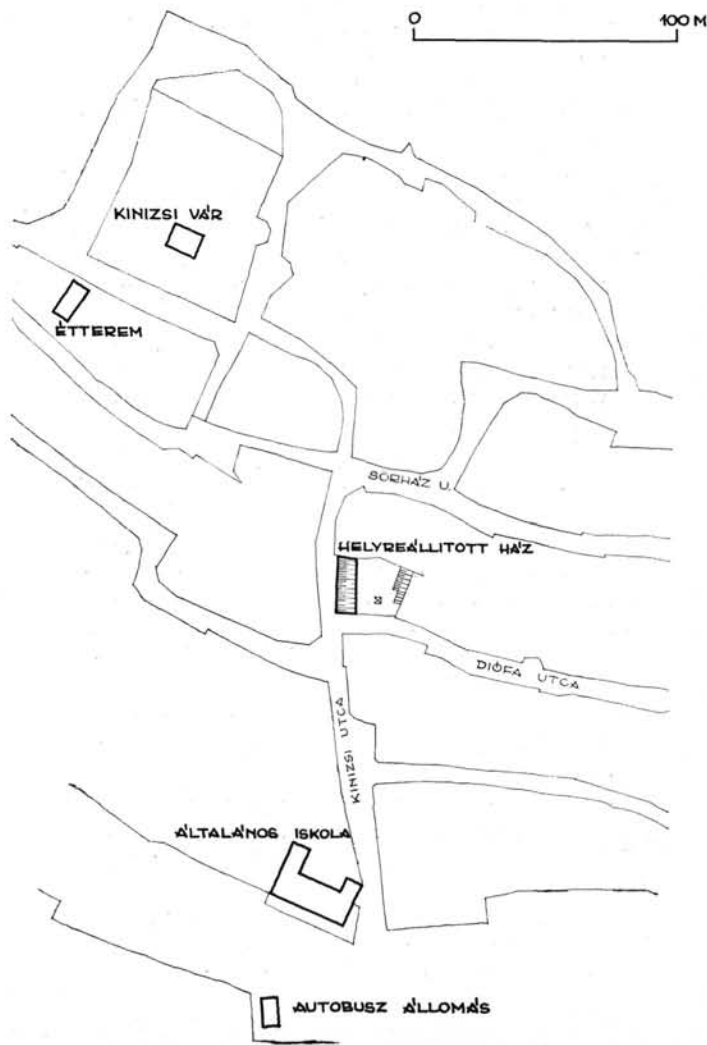
Egy nagyvázsonyi parasztház helyreállítása

A nagyvázsonyi műemlékek védelmére, helyreállítására — elsősorban építészettörténeti értékük, de az idegenforgalomban betöltött szerepük miatt is — az Országos Műemléki Felügyelőség közismerten sok gondot és pénzt fordított. A felsőcsepelyi templomrom és a mellette levő középkori udvarház állagmegóvása, a pálos kolostor és templom, a Kinizsi vár, valamint a Szent István templom helyreállítása után a Felügyelőség 1961—1962-ben (saját tervezésében és kivitelezésében) Nagyvázsonyban állította helyre az első népi műemléket is¹ (1. kép).

A népi műemlékek fogalmát először az 1949. évi, 13. sz. tvr. határozta meg. A legértékesebb népi építészeti emlékek hatósági védelméről — 1958 óta a népi műemlékek felkutatásáról is —, esetenként egy-két értékes objektum helyreállításáról az Országos Műemléki Felügyelőség gondoskodik.²

Az elsőnek helyreállított népi műemléket, a Kinizsi u. és a Diófa u. sarkán álló, 1825-ben épült Schumacher-házat az 1920-as években alakították, építették át (2. kép). Felmérési rajza azonban a XIX. század elején épült, a nyugati-magyar, vagy közép-dunántúli, ún. füstökonyhás háztípushoz tartozó parasztház eredeti alaprajzát többé-kevésbé pontosan megadta.³ Az átépítésnél befalazott részek kibontásán kívül így elsősorban az eléggé elhanyagolt állapotban átvett lakóház állagmegóvásáról kellett csak gondoskodni. A helyreállítás ideje alatt falkutatást is végeztünk és ott, ahol a kutatás eredménye, valamint egy, az 1900-as évek elején készített fényképfelvétel a volt tulajdonosok elbeszéléseit, adatait egyértelműen alátámasztotta (pl. a gádor udvari bejáratánál, a pitvar ajtajánál, a butellás-ablaknál, a padlásfeljárójánál stb.), természetesen az alaprajz és a szerkezet részbeni rekonstrukciójára is sor került.

A helyreállítás során a pajtánál, a hátsó szobánál és a kamránál lényegében csak javítás, felújítás történt. A pajtának udvar felőli sarkán végigfutó repedést találtunk, ezért ezt a falszakaszt — megfelelő alapozás után — újra kellett falazni. Felújít-

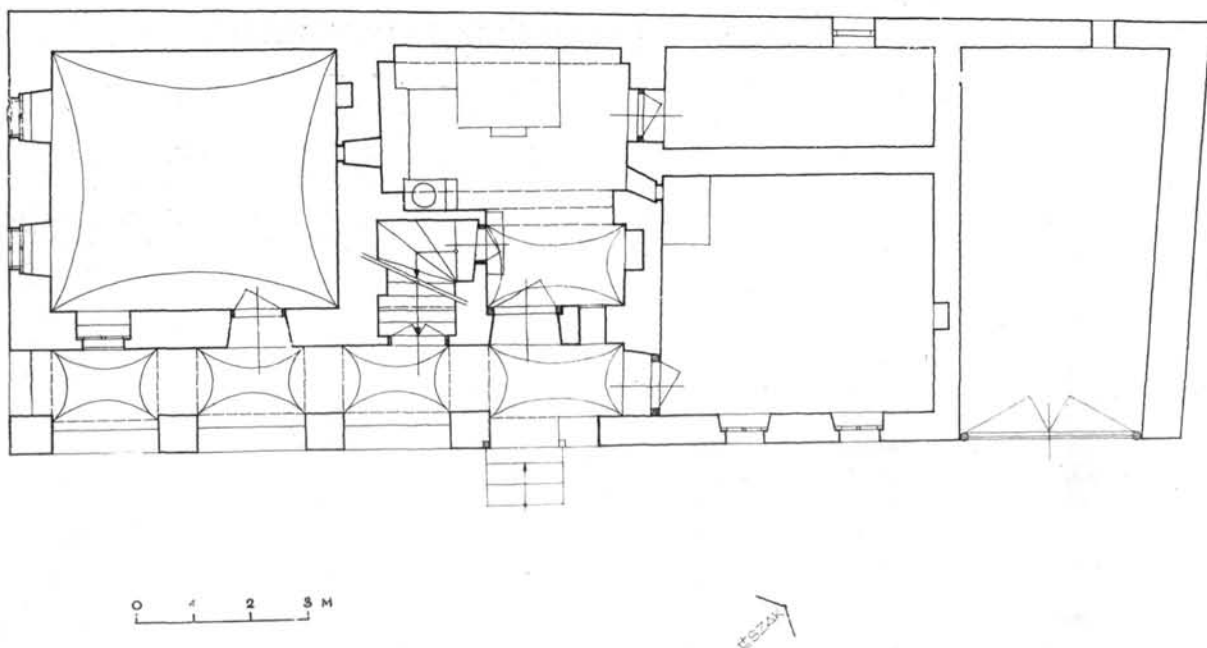

1. A helyreállított népi műemlék helyszínrajza.

1. Das restaurierte Denkmal der Volksbankunst.

1. Relevé de plan du monument populaire reconstitué.

1. План реконструированного памятника народного зодчества.

2. Nagyvázsony, Diófa u. 184. Alaprajz.

2. Nagyvázsony, Diófa-Gasse Nr. 184. Grundriss

2. Nagyvázsony, 184, rue Diófa. Plan.

2. Надважонь, Улица Диофа, Д. 184.

tottuk a nyitott fedélszékes pajta ácsolt, kétszárnyú kapuját is.

A kamránál a Kinizsi utca felőli ablak hiányzó nyílászárnyát kellett pótolni és az eredeti vasalások felhasználásával az elkorhadt régi ajtó helyett új kamra-ajtót készíteni. Fiókgerendás famennyezete javításával egyidőben a fűzfából faragott füstölőrúdtartókat is pótoltuk.

A hátsó szobában a beépített faliszekrényt — a falitékát — és a nyílászáró szerkezeteket javítottuk ki, illetve egy-egy nagyon leromlott ablakszárnyat kicseréltünk. Kisebb javítások után letisztítottuk a gerendamennyezetet (pór-födémet) és elbontottuk a 20-as években állított, sötétbarna színű cserép-kályhát is.

Az 1920. körüli, nagyobb mérvű, a környéken a jobb módú gazdák körében szinte „szabványosan” végeztetett átalakítás épületünknel lényegében csak a pitvaros, szabadkéményes konyhát, a padlásfeljárót, az első szobát, valamint a konyha és a szoba előtti, 3 + 1 tengelyes, íves folyosót, a gádort érintette. Lepadlászolták a szabadkéményt (a szobák belmagasságában — acélgerendák közötti vasbeton pallókból — síkfödémet készítettek). A pitvart (a külső konyhát) —, valamint a téglaboltozatú szabad-

kéményt elválasztó boltív és füstgerenda vonalába egy ajtóval megnyitott válaszfalat építettek. „Kidobták” a konyhai kemencét, és a katlant, a Kinizsi utcára pedig ablakot vágtak. A pitvar és a gádor közötti szerkezeti falat elbontották, majd a gádor udvar felőli boltívének befalazása, valamint üvegezése után itt egy előszobát alakítottak ki. A pitvar és a gádor-szakasz csehsüvegboltozatának helyére borított gerendafödémet készítettek. Az átalakításnál megváltoztatták a padlásfeljárót is, és így a korábban pitvarból nyíló, ívesen vezetett, tölgyfagerendás padláslépcső a konyhából, az elbontott katalan helyéről indult.

A tulajdonos elbeszélése szerint a gádor Diófa utcai bejárati nyílását is ekkor falazták be (3. kép). Így a helyreállítás előtt a konyha felőli első és második csehsüveg-boltszakaszos gádorrészből lehetett megközelíteni az utcai szoba alatti kődongás pincét, az első szobát és a harmadik (az utca felőli első) boltozatrész elfalazásával nyert kiskamrát is.

A műemléki helyreállításnál a fent részletesen leírt elfalazásokat — a szabadkéménynél, a szabadkémény és a pitvar közötti boltívénél, a gádor bejárati és udvar felőli (félköríves) nyílásainál, vala-

3. Utcai homlokzat a helyreállítás előtt.
 3. Vordere Front vor der Restaurierung.
 3. Façade donnant sur la rue, avant la réfection.
 3. Уличный фасад до реконструкции.

mint a gádor boltozatszakaszai elfalazásánál — kibontottuk. A pitvar és az előtte levő folyosószakasz csehsüvegboltozatát visszaállítottuk. Ezeknek a bontásoknak, rekonstrukcióknak egyértelmű szükségességét már a felmérés is igazolta.

Falkutatást a kivitelezés során végeztünk és ez az eredeti tervdokumentáció kisebb módosítását tette szükségessé. A kutatással a pitvarban egy elfalazott faliszekrény került elő. Megtaláltuk a két szoba cserépkályhájának konyhából induló tüzelőnyílását is.

A konyha bejárati ajtaját a felmérés után a pitvar tengelyébe terveztük elhelyezni és a gádor (udvari) bejárata szélesebb szakaszát nyomottabb ívnyílással gondoltuk visszaállítani.⁴ A vakolatrétegek gondos eltávolítása és a régi fénykép alapján ezt az elgondolásunkat módosítani kellett. A kéttáblás konyhaajtó közvetlenül a padlásfeljárót határoló fal mellé került és a gádor konyha előtti, bejárati ívnyílását is — mintegy a hátsó szoba udvari falának meghosszabbításával — a másik ívvel megegyező szélességgel állítottuk vissza. Az említett fényképfelvétel alapján került a konyhaajtó és a hátsó szoba közötti falszakaszra a fatáblával lezárt butellásablak is. Sikerült a padlásfeljáró eredeti, pitvarból induló bejáratának pontos helyét is megtalálni és ennek megfelelően az eredeti ajtónyílást és feljártot — a tölgyfa lépcsőfokok áthelyezésével — visszaállítani. A fenti rekonstrukciókat a tulajdonos által elmondott adatok is alátámasztották (4. kép).

Az első szoba csehsüvegboltozatát 1959-ben statikai szakvélemény alapján bontották le, mert az utcai homlokfal DK-i falsarka megrepedt, elvált és erősen kidőlt. Elbontásakor a téglaboltozat közepén található vakolatdíszet gondosan levettük, majd a helyreállításnál visszahelyeztük (5. kép).

A DK-i falsarkot — lebontása után — természetközalapozással kőből újralfalaztuk (6. kép). A megtartott boltozatindítások alapján a gádor téglából falazott csehsüvegboltozat szakaszait és a haránt-kötőíveket visszaállítottuk. Az első szoba boltozatának megerősítése, valamint a további falrepedések elkerülése érdekében a csehsüvegboltozat középmagasságában (a felmenő kőfalak belső síkjába) vasbeton koszorúgerendát építettünk be.⁵

A pitvaros, szabadkéményes konyha és a szoba helyreállításával egyidőben az ablakokat és az ajtókat is kijavítottuk, felújítottuk. A nyílászárószerke-

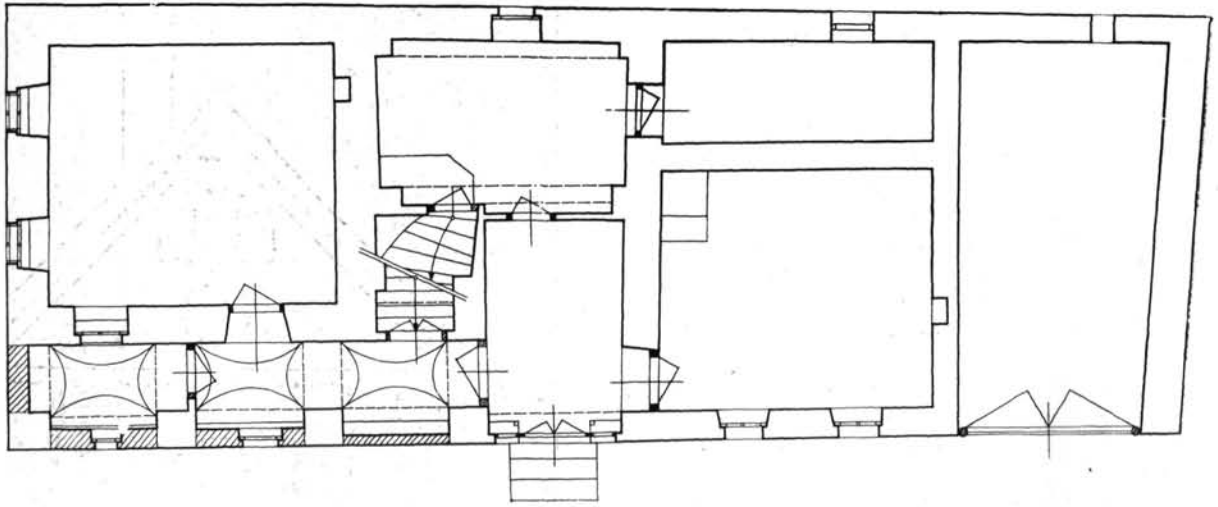

zetek zöld és barna színű festését eltávolítottuk, leégettük, majd — a kéttáblás konyhaajtót kivéve — az ajtókat, ablakokat egységesen sötétbarna színűre mázoltuk. A faszögekkel összeerősített kéttáblás konyhaajtó nyersen, festetlen maradt.⁶ Ugyancsak színében hagytuk a kéttáblás pajtakaput is.

A téglaboltozatú szabadkémény alatti, korábban elbontott kemencére, katlanra, padkára vonatkozóan pontos adatunk nem volt. Ezért helybeli mesterrel (a tulajdonos elbeszélése szerint) egy, a faluban régen általánosan elterjedt és használt tűzhelyes kemencét, valamint katlanos tűzpadkát rakattunk. A kemence rekonstrukciójával együtt befalaztuk a hátsó, Kinizsi utcai konyhaablakot is. A kemencés konyhában természetesen pótolnunk kellett az átépítésnél elkerült, kidobott szerelvényeket is; a kemence előtétet, az edénytartó deszkát a füstgerendánál stb. (7. kép).

A lakóház ollóágasos, közép- és oldalszelemenes tetőszerkezetű. A tetőszerkezet egy része a beázás következtében elkorhadt, ezért a szarufákból többet ki kellett cserélni. Kijavítottuk a tetőlécezést is.

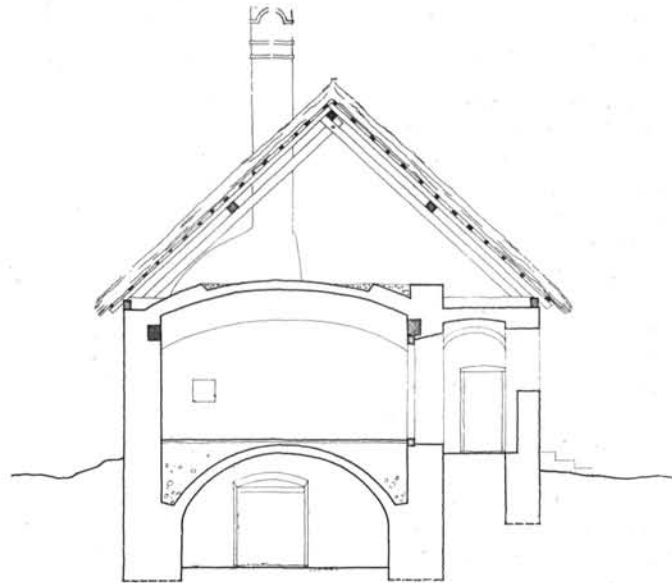
A ház tetőfedése mindmáig kötözött zsup maradt.

4. Rekonstruált alaprajz
4. Rekonstruierter Grundriss.

4. Plan reconstitué.
4. Реконструированный план.

5. Az épület keresztmetszeti rajza, az első szobán és a pincén át.
5. Durchschnitt des Gebäudes, durch das vordere Zimmer und den Keller.
5. Coupe transversale de l'édifice, à travers la pièce de devant et la cave.
5. Рисунок поперечного сечения здания, через первую комнату и подвал.

6. A D - K-i falsarok újra falazás után.
 6. Der Südöstliche Winkel, nach der neue Mauerung.
 6. L'angle du mur sud-est nouvellement rélevé.
 6. Юго-восточный уголок стенки по обговления обмуровки.

A helyreállításnál természetesen a zsupfedést újítottuk meg. A régi fedés használhatatlan volt, le kellett dobni, így a teljes tetőfelületet kézi cséplésű rozsszalmával újonnan fedtük be. A zsupfedést is helyi mesterekkel készítettük. A tetőhéjalással egy időben kijavítottuk a téglából falazott kéményfejet is.

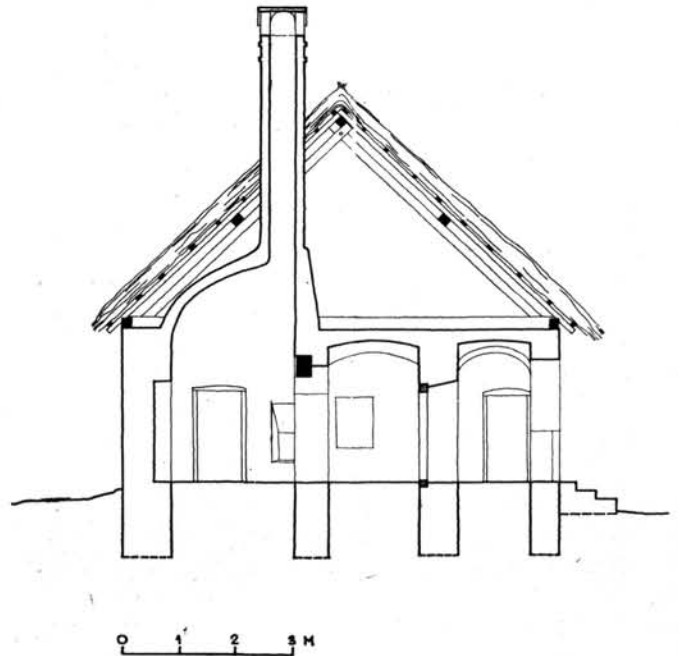
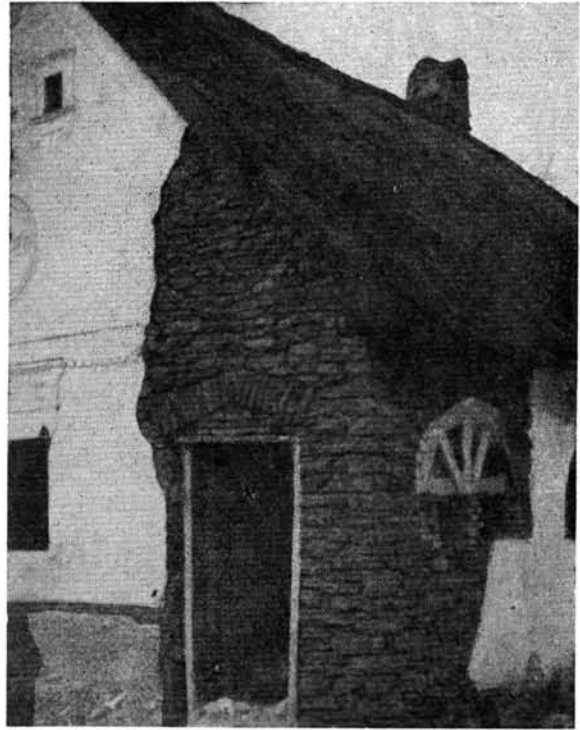
A helyiségek belülről (az oldalfalak és a téglaboltozatok is) sima mészhabarcos vakolatot kaptak, háromszori fehér meszeléssel. A hátsó szoba padlásgerendás mennyezetét letisztítottuk és — a helyi gyakorlat szerint — meleg, enyves vízzel lemáztuk. A szabadkémény kormozott boltozatának sérült részeit kijavítottuk, a kamra famennyezetét tisztítás után földfestékkel ismét világos (sárgásbarna) színűre meszeltük be.

A szobákban a hajópadlót, a pajtában a döngölt földpadlót megtartottuk. A kamra és a szabadkémény alatti cementpadlót feltörtük, a gádor, valamint az átalakítás során kialakított előszoba mozaiklap burkolatát felszedtük. Helyükön földpadló készült.

A pajta belső oldalfala, valamint a Kinizsi utcai (nyugati) és az oromfalas északi homlokzat szürkés színű, murvás adalékú, höbörösös vakolatot kapott. Ugyancsak murvás, höbörösös vakolatlábazatot készítettünk a gazdagon díszített utcai-, és a sima, fehérre meszelt udvari homlokzaton is.

A kőfalú, nyeregtetős épületen díszítést csak az utcai, évszámos homlokzaton találunk. Az orommezőt itt a sarkokon félkörívvel kapcsolt sima vakolatsáv keretezi. A vakolatsávot az oromcsúcsban vízszintes csepp-motívum sor zárja le, efölött rojtmotívumot, alatta karikákra felfűzött levélfüzért látunk. A két téglalap alakú padlásablak barokk vakolatkeretéhez alul kötényszerű motívum kapcsolódik. Az oromfal tengelyében az 1825-ös évszámot és vakolatrózsát medálion keretezi. Az orommező vakolatdíszítését a zsupfedés ívesen faragott homlokdeszkája zárja le, illetve egészíti ki (8. kép).

7. Az épület keresztmetszeti rajza a konyhán és a pitvaron át
 7. Querschnitt des Gebäudes, durch die Küche und Hausflur.
 7. Coupe transversale de l'édifice à travers la cuisine et le porche.
 7. Рисунок поперечного сечения здания через кухню и преддверье.

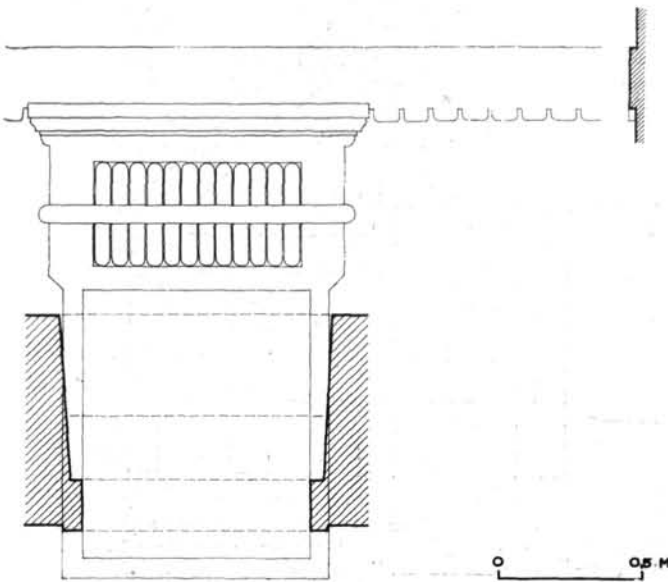
8. Az utcai homlokzat helyreállítási terve.
 8. Entwurf der Restaurierung für die vordere Front.
 8. Projet de réfection de la façade donnant sur la rue.
 8. Проект для реконструкции уличного фасада.

Az utcai homlokzat alsó síkja háromtengelyes. Ezt a felületet alul hóbörcsös lábazat, felül fogrovatos vakolatsáv, kétoldalt vakolatkváder keretezi. A vízszintes vakolatsáv fogrovatát az ablakok és az ajtó fölött többszörösen tagolt, kis kiülésű szemöldökpárkányrész szakítja meg.

A homlokzat első és második tengelyében ki-be nyíló, 4—4 szemes, pallótokos ablak van, a harmadikban a gádor bejárati, kosárirves záródású nyílása. Az ablakokat felül az ablakkerettel összekapcsolt, klasszicista jellegű, középen vízszintesen osztott, rovátkolt vakolattükrös és a fent említett kis kiülésű szemöldökpárkány díszíti. A bejárati nyílás fölött az ablakokéval megegyező tagolású és kiülésű szemöldökpárkány található. Ez a fogrovatot megszakító párkány azonban nincs összekapcsolva a keret nélküli bejárati nyílással (9., 10. és 11. kép).

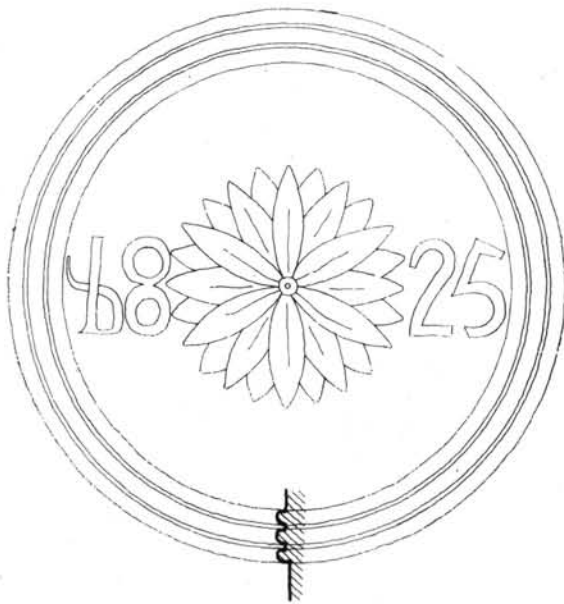
Az utcai homlokzatot a helyreállításkor gondosan letisztítottuk, kijavítottuk és a többrétegben, vastagon rárakódó, feltáskásodott mészreteget eltávolítottuk (12. kép). A DK-i falsorok alapozásával és újrafalazásával megszüntettük a falrepedést, előtte azonban a kibontott ajtó feletti szemöldökpárkányt egészében levettük és ezt helyeztük vissza a helyreállítás során. Az oromfalról eltávolítottuk a porcelán pipákat, az áramot tetőtartó segítségével vezettük az épületbe. A falsorok újrafalazásával kapcsolatban is szükséges volt a vakolatdíszítés egyes részeinek felújítását elvégezni. Ezt azonban kézzel, szerszámokkal és nem sablonokkal végeztük el. Felújítottuk a fix üvegezésű ablakokat és az ablakrácsokat. Az utcai gádorbejárat nyílását laposacélból készített, csontfeketére mázolt, rögzített vasráccsal zártuk le.

A lakóház simára vakolt, fehérre meszelt udvari homlokzatát három, félköríves záródású, mellvédés gádor nyílás és az ugyancsak félkörívvel záródó bejárati nyílás (a helyreállításkor újonnan készített táblás ajtóval), valamint a hátsó szoba két mélyített ablaka és a pajtakupu tagolja (13. kép). A befelazott

9. Utcai ablak befördött metszetével.
 9. Gassenfenster mit einwärts gekehrtem Querschnitt.
 9. Fenêtre donnant sur la rue avec sa coupe tournée en dedans.
 9. Уличное окно с вернутым его разрезом.

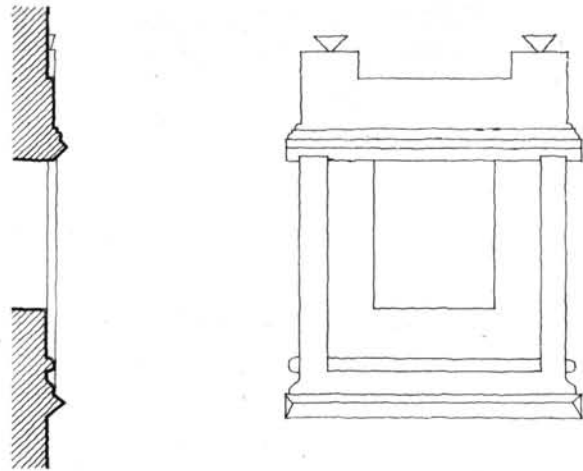
10. A padlásablak nézete és metszete.
 10. Ansicht des Dachfensters und sein Querschnitt.
 10. Vue et coupe de la tabatière.
 10. Вид и ра чердачного реззюкна.

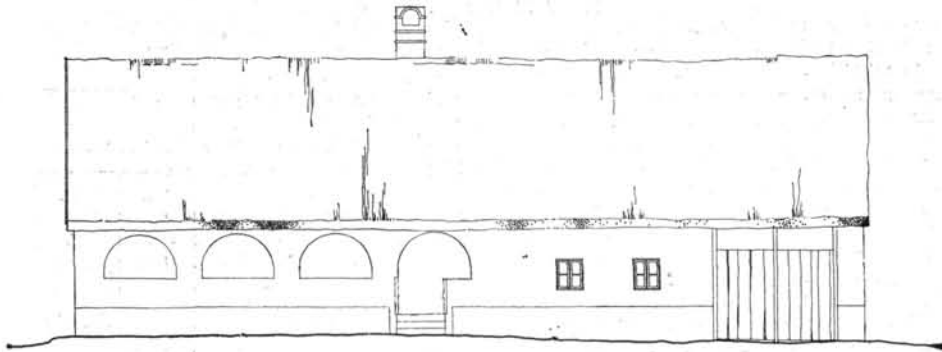

0 0,5 M

11. Az évszámös vakolatdíszítés rajza.
 11. Zeichnung der Mörtelverzierung mit Jahreszahl.
 11. Dessin du décor de crépi muni d'une date.
 11. Рисунок орнамента штукатура с числом года.

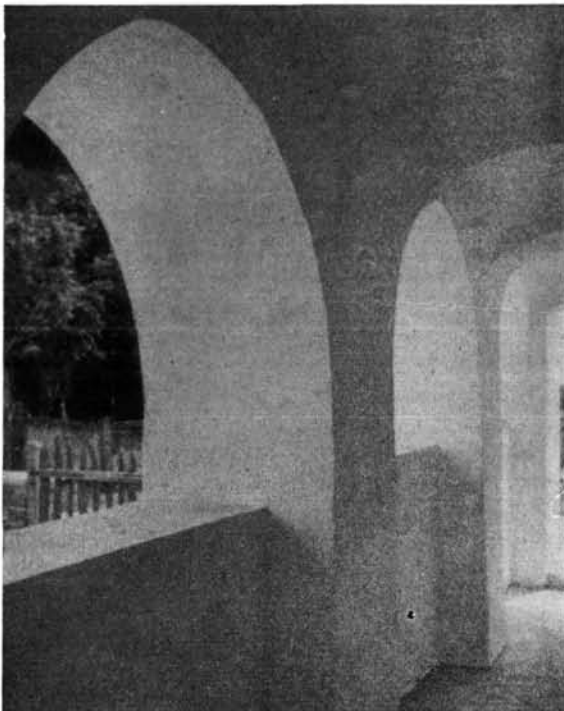
12. Az utcai homlokzat helyreállítása.
 12. Restaurierung der Gassenfront.
 12. La réfection de la façade donnant sur la rue.
 12. Восстановление ч личного фасада.

13. Az udvari homlokzat helyreállítási terve.
13. Entwurf für die Restaurierung der Front im Hof.

13. Plan de la réfection de la façade donnant sur la cour.
13. Проект для восстановления уличного фасада.

14. A gádor a helyreállítás után.
14. Gang nach der Restaurierung.
14. Le péristyle après la réfection.
14. Коридор по окончании реконструкции.

ívek kibontása mellett itt csak a vakolatot kellett kijavítani és kiegészíteni (14. kép).

A lakóház helyreállításával együtt a környezetét és a telket is rendeztük. Lapos kövekkel felújítottuk a kerítések. (Elsősorban a kidőlt utcai kerítés — bástya — volt nagyon rossz állapotban.) Az utcára új léckaput (kis- és nagykaput) készítettünk. Lebontottuk a romos disznóólat, kijavítottuk a kerek kutat, a különálló szerszámkamrát és megfelelő tereprendezéssel a csapadékvíz elvezetéséről is gondoskodtunk⁷ (15—16. kép).

A helyreállított épületet az OMF a Veszprém megyei Idegenforgalmi Hivatal kezelésébe adta át. Felhasználásával kapcsolatban több elgondolás merült fel. Elsőnek — és ezt tartanánk a legmegfelelőbbnek — hogy egy állandó néprajzi jellegű kiállítás kerül ide, a szobákban, a pitvaros konyhában és a kamrában régi parasztbútorokkal, felszerelésekkel, a pajtában mezőgazdasági szerszámokkal, munkaeszközökkel. Más elgondolás szerint csak a konyhát — kamrát — hátsó szobát — pajtát rendeznék be így, az első szobába a község történetét, céhes iparát bemutató kiállítási anyag kerülne.

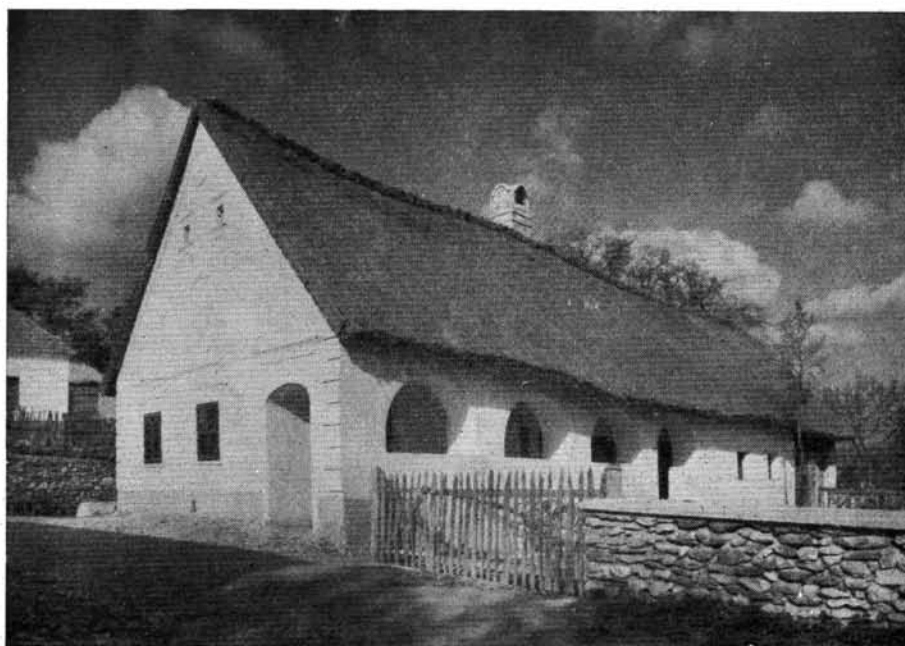
Az épület helyreállításánál az eredeti állapot visszaállítására törekedtünk, ennek megfelelően múzeumi felhasználása lenne célszerű és a végleges hasznosításról sürgősen intézkedni kell. Az épület átadása óta ideiglenesen raktárrá, majd községi könyvtárrá történt felhasználása ugyanis nem célravezető.

Mendele Ferenc

15. Út homlokzat a helyreállítás után.
15. Die Gassenfront nach der Restaurierung.

15. La façade donnant sur la rue après la réfection.
15. Уличный фасад по окончании реконструкции.

16. A helyreállított lakóház udvari homlokzata.
16. Die Front des restaurierten Wohnhauses im Hof.

16. La façade donnant sur la cour de la maison reconstituée.
16. Фасад реконструированного дома со стороны двора.

J E G Y Z E T E K

- 1 A Diófa u. 184. számú (a volt tulajdonos neve után Schumacher-háznak ismert), 295-ös helyrajzi számú épületet — Eri István kezdeményezésére és javaslatára — az OMF 1959-ben vásárolta meg. A helyreállítás idejéig az épületet munkásszállónak használták.
- 2 A kiskúndorozsmai szélmalom állagmegóvásához (1958—1959) a Felügyelőség csak anyagi támogatást nyújtott.
- 3 A helyreállítási dokumentáció elkészítéséhez szükséges pontos és részletes felmérési rajznál a szerző felhasználta Horváth Ervin és Töröcsik Sándor építésmérnök hallgatók által 1958-ban készített felmérési manuálékát.
- 4 A gádor csehsüvegboltszakaszainak hosszanti mérete (az utca felől indulva) 1,90—1,90—1,90—2,39 m. A 2,39 m-es szakasz a pitvar előtti rész, ezt bontották le, alakították át 1920 körül. A tervezésnél először arra gondoltunk, hogy a bejáratnál — funkcionális, vagy egyéb okok miatt — ez az ívnyílás szélesebb volt. Az időközben előkerült fénykép szerint azonban ennek mérete is azonos a másik három méretével (szélességével) és a kb. 50 cm-es fesztávkülönbséget a hátsó szobából in-

duló falszakasz visszaállításával egyenlítettük ki. A munka során ennek megfelelően módosítottuk az udvari homlokzat tervét.

- 5 A helyreállított Kinizsi várhoz közvetlenül a lakóház mellett vezet az út. A vár látogatásával kapcsolatos sűrű járműközlekedés — elsősorban az autóbuszok — a csak részben aláfalazott, alapozott lakóháznál erős dinamikus megterhelést okozna. Ezért volt feltétlenül szükséges a koszorúgerenda beépítése.
- 6 A konyha jelenlegi kéttáblás bejáratú ajtaját a szomszéd házból (Sörház u. 200. sz., Kugler József háza) bontották ki. Az ajtó mérete megfelelt a helyreállított ház eredeti ajtónyílásának és ennek itteni elhelyezését indokoltabbnak tartottuk, mint új, kéttáblás ajtó tervezését és készítését. (A század eleji fénykép és az elbeszélések szerint is a konyhán eredetileg ugyanilyen kéttáblás ajtó volt.)
- 7 A kivitelezést Szlaterics Gyula építésvezető irányításával az OMF Sümegi Építésvezetősege végezte el (csoportvezető: Sipos Károly és Joó Sándor).

Restaurierung eines Bauernhauses in Nagyvázsöny

Das Landesamt für Denkmalpflege hat auf Grund eigenen Entwurfes und eigener Ausführung, als erster im Lande, in Nagyvázsöny ein Bauernhaus, Denkmal der Volksbaukunst, restauriert. Das Komplexum der restaurierten Baudenkmäler in Nagyvázsöny, wie die Burg, das Kloster und die Kirche, zieht nämlich einen intensiven Fremdenverkehr an. Das ausgebildete Museenkomplexum hat also auch die Restaurierung eines typischen Bauernhauses dieser Gegend — ebenfalls mit musealem Gepräge —, motiviert.

Das im J. 1825 gebaute Wohnhaus des west-ungarischen oder mitteltransdanubischen Haustyps mit offenem Rauchabzug aus der Küche, wurde um 1920 „modernisiert“. Der freie Schornstein mit Ziegelgewölbe wurde vermauert, aus der Hausflur und aus einem Teil des Ganges (ung. gádor) wurde ein Vorzimmer gebildet. Man veränderte auch die Bodenstiege, vermauerte die Halbbogenöffnungen des Ganges gegen den Hof, und den Strasseneingang. Mit Vermauerung eines der gewölbten Abschnitte wurde eine kleine Kammer gebildet.

Im Interesse der Herstellung dieses Hauses hat das Landesamt für Denkmalpflege es in 1959 an gekauft.

Bei dem Speicher, bei dem hinteren Zimmer und bei der Kammer mussten eigentlich nur die Türen und Fenster und ein Teil der Holzdecke erneuert werden. Bei der mit Flur versehenen Küche mit freiem Rauchabzug, bei dem vorderen Zimmer, bei der Bodenstiege sowie bei dem Gang wurden die nachträglichen Vermauerungen beseitigt und Gewölbe-teile wieder hergestellt. Bei der Untersuchung der Wände kamen mehrere, zwischenzeitlich vermauerte Details, wie z. B. ein Wandschrank, die Feueröffnung aus der Küche zu den Kachelöfen in beiden Stuben, ein Bouteillfenster, usw. ans Tageslicht. Diese wurden gleichfalls freigemacht und ausgebessert. Der Zement- und Mosaikplatten-Fussboden der Küche, der Kammer und des Ganges wurden aufgerissen und der ursprüngliche Tonschlag erneuert. Auch der Bauernofen in der Küche und die Feuerbank mit Kessel wurden hergestellt, die

Dachkonstruktion ausgebessert und eine neue abgebundene Scrohdeckung verfertigt.

Das aus Steinen gebaute und mit Satteldach bedeckte Gebäude hatte nur an seiner Strassenfront Verzierungen. Diese Mörtelverzerung in Barockstil verlangte nur kleinere Ergänzungen. Die lange Front an der Hofseite, mit 3 + 1 Achsen und mit Rundbögen, erhielt einen glatten Anwurf. Die glatt angeworfenen Wände sind innen und aussen weiss

getüncht. Die schotterigen Fronten und die Sockel haben eine gelb-graue Farbe erhalten.

Bei der Restaurierung wurde auch der Hof geordnet. Der Steinzaun wurde ausgebessert und zur Strasse ein Lattentor verfertigt.

Mit dieser Restaurierung sind die Vorbedingungen einer ständigen ethnographischen Ausstellung für alte Bauernmöbel und sonstige Ausstattung geschaffen worden.

Ferenc Mendele

La reconstitution d'une maison paysanne de Nagyvázsony

C'est à Nagyvázsony que l'Intendance des Monuments Historiques a — pour la première fois en Hongrie — reconstitué selon ses propres plans et dans sa propre entreprise un monument populaire. La restemration de l'ensemble des monuments historiques médiévaux de Nagyvázsony (château-fort, cloître, église) étant une attraction touristique importante le complexe de musées qui s'est formé à cet endroit a justifié la reconstitution d'un type de maison paysanne, très fréquent dans cette contrée. La maison a été également aménagée en musée.

Construite en 1825 et appartenant au type de maison à cuisine „fumeuse” de l'ouest de la Hongrie ou du centre de la Transdanubie elle, a été „modernisée” vers 1920. La cheminée libre à voûte de brique fut séparée par un mur, et une section de la porche et du couloir — péristyle — fut transformée en entrée. L'escalier du grenier fut changé, les ouvertures en plein cintre et l'entrée vers la rue du péristyle furent bouchées, et le murage d'un compartiment de sa voûte permit d'en construire une petite chambre.

En vue de la reconstituer, l'intendance a acheté la maison en 1959. Dans la grange, la pièce arrière et la petite chambre il ne fallut que renouveler les appareils de fermeture et les poutres de bois. Dans la cuisine à cheminée libre, la pièce de devant et l'escalier du grenier, ainsi que dans le péristyle, nous avons défait les murages postérieurs et res-

titué les voûtes et les parties de voûtes justifiées par l'examen des murs. Le sondage des murs a permis de découvrir plusieurs détails entre-temps murés, par exemple le placard, la porte du foyer, partant de la cuisine, du poêle de faïence des deux chambres, la fenêtre „à bouteille”, etc... Ces parties furent dégagées et réparées. Nous avons remplacé le revêtement de ciment et en mosaïque de la cuisine, de la petite chambre et du péristyle, par un sol en terre battue; nous avons restitué le fourneau de la cuisine, ainsi que le banc formé par le rebord de la cheminée à marmite. Nous avons réparé la toiture et préparé un nouveau toit de chaume liée.

L'édifice aux murs de pierre et au toit en batière n'est décoré que sur la façade donnant sur la rue. L'ornement de crépi de style baroque ne demandait que de menus compléments. Sur les façades nord et ouest nous avons réparé l'ancien crépi à gravier. La façade donnant sur la cour, à une arcade de 3+1 axes, fut ravalée. Les parties ravalées sont à l'extérieur et à l'intérieur blanchies, les façades à gravier et la base sont jaune-gris.

La cour fut elle aussi aménagée. Nous avons réparé la clôture de pierre et installé une porte à claire-voie donnant sur la rue.

En reconstituant la maison, nous avons créé les conditions de l'établissement d'une exposition ethnographique permanente, aménagée avec de meubles paysans et d'équipements anciens.

Ferenc Mendele

РЕКОНСТРУКЦИЯ КРЕСТЬЯНСКОГО ДОМА В С. НАДЬВАЖОНЬ

Управление памятников архитектуры Венгрии впервые в стране, на основе своих собственных проектов и своей работой, реконструировало в с. Надьважонь памятник народного зодчества. Ввиду того, что комплект здешних реконструированных средневековых памятников архитектуры (крепость, монастырь и церковь) привлекает сюда большое количество туристов, кажется правильным создание реконструированного крестьянского дома с характером музея.

Жилой дом, построенный в 1825 г., принадлежащий типу домов с курной кухней западной Венгрии или средне-задунайского края, около 1920 г. был „модернизирован”. Свободный дымоход с кирпичным сводом был перекрыт кладкой, из участка прихожей и коридора создана передняя. Была изменена лестница чердака, перекрыты кладкой полукруглые отверстия коридора со стороны двора и вход с улицы. Из одного участка свода образована посредством кладки стены каморка.

В 1959 г. Управление купило дом в интересах его реконструкции. У сарая, задней комнаты и каморки по сути дела было необходимо возобновить только окна и двери, как и часть деревянного перекрытия. В кухне с прихожей и свободным дымоходом, у первой комнаты, у лестницы чердака, как и коридора поздние кладки были удалены и обоснованные исследованием стен своды и части сводов были реконструированы. Вследствие исследования стен некоторые давно перекрытые части, так, например, стеной

шкаф, топочное отверстие обеих печей со стороны кухни, окно с круглыми очками и т. д. были открыты и отремонтированы. Вместо цементного пола и мозаичной облицовки кухни, каморки и коридора нами изготовлено земляное покрытие пола и реконструирована кухонная печь с очагом как и топочное возвышение с котлом. Была исправлена и кровельная конструкция и изготовлена новая перевязанная соломенная крыша.

Лишь уличный фасад здания каменной кладки с седлообразной кровлей был украшен. Барочно-подобный орнамент из раствора надо снабдить с небольшими дополнениями. На северном и западном фасадах старая щепнистая штукатурка была нам исправлена. Фасад со стороны двора, с 3 + 1 осью, с полукруглым отверстием получил гладкую штукатурку. Гладкоштукатурованные части по внутренним и внешним сторонам были побелены; фасады с щепнистой штукатуркой и цоколь были окрашены в желто-серый цвет.

При реконструкции и двор дома приведен в порядок. Каменная ограда была исправлена и на уличную сторону нами изготовлены решетчатые ворота из планок.

Путем реконструкции крестьянского дома созданы предпосылки для осуществления постоянной этнографической выставки со старыми крестьянскими мебелью и снаряжениями.

ФЕРЕНЦ МЕНДЕЛЕ